

AVOP

Faluműhely Alapítvány:

(1.3) A célok elérését szolgáló eszközök, intézkedések leírása

Az agrártámogatások többségének felhasználásáról a 15/2001. (III. 3.) FVM rendelet (az agrárgazdasági célok 2001. évi költségvetési támogatásáról a vidékfejlesztési céllelőirányzat felhasználásának részletes szabályairól az 50/2001. (VII. 20.) FVM rendelet, valamint a területfejlesztési céllelőirányzat felhasználásának részletes szabályairól szóló 89/2001. (VI. 15.) Kormány rendelet rendelkezik 2001-re vonatkozóan.

A stratégiát – összhangban Magyarország SAPARD Tervével is – az alábbi fő prioritási tengelyek mentén fogalmazzuk meg:

- A mezőgazdaság- és élelmiszer-feldolgozás korszerűsítése,
- A lakosság egészséges élelmiszerekkel történő ellátása,
- A vidéki térségek fejlesztése.

A környezetvédelem szempontjainak előtérbe helyezése.

(2.) Az új stratégia fejezetéhez kiegészítő bekezdés: a „A vidék alkalmazkodóképességének erősítése” bekezdés után: A környezetvédelmi szempontok egyrészt a modernizáció részeként érvényesülnek, de kiterjednek környezetkímélő eljárások szélesebb körű alkalmazására, továbbá olyan földhasználati rendszer érvényesítésére, melynek során a környezetileg érzékeny területeken a védelmi funkció, illetve az extenzív hasznosítás kerül előtérbe. A környezetvédelem követelményeit a prioritások, illetve célok megvalósítását szolgáló intézkedéseknél (mint kritériumokat) alkalmazni fogjuk.

(2.1.) Átfogó ágazati fejlesztési célok és indoklásuk

Az ágazati prioritás tengelyek mentén megfogalmazzuk az agrár- és vidékfejlesztés **átfogó céljait**, ezek:

- Elsősorban a mezőgazdasági termelés, illetve az élelmiszer-feldolgozás versenyképességének javítása,
- a vidékfelzárkóztatásának elősegítése.
- a mezőgazdaság környezetbarát fejlesztése, a földhasználat racionalizálása (termőhelyi adottságokhoz igazodó földhasználat)¹, a mezőgazdasági vízhasználat és vízkárelhárítás létesítményeinek fenntartása, fejlesztése,

Ugyanide egy további bekezdés: A mezőgazdaság környezetbarát fejlesztése, a földhasználat racionalizálása elősegíti a környezetbarát, környezetkímélő termelés

¹* A továbbiakban a rövidség kedvéért mindig a „földhasználat racionalizálása” kifejezést használjuk, amely minden esetben magában foglalja a termőhelyi adottságokhoz igazodó földhasználat kialakításának igényét, illetve célját is.

elterjedését, a kedvezőtlen adottságú területeken a termelés extenzív irányban történő átalakítása mellett a mezőgazdasági földhasználat fenntartását, a cél megvalósulásával mezőgazdasági termelés számára gyengébb adottságú területek erdősítése is előtérbe kerül. Az eredmények a környezet megóvásában, a környezetállapot javulásában, a mezőgazdasági termelés átlagos hatékonyságának növekedésében jelentkeznek. A környezetvédelem követelményeit egyrészt alkalmazni fogjuk a prioritások, illetve célok megvalósítását szolgáló intézkedéseknél (mint kritériumokat) az Operatív Programban, másrészt az agrár-környezetvédelmi program kiterjesztésével az EMOGA Garancia Részről támogatva.

„A **mezőgazdasági termelés korszerűsítése**” bekezdés kiegészítése: (...) Nem kapnak támogatást olyan fejlesztések, melyek termékei megfelelő piaci lehetőségekkel nem rendelkeznek, összhangban a rendelet 6. cikkével, viszont előnyt élveznek azok az ágazatok, melyek termékei hosszabb távon is versenyképesek. (Így például több olyan termékvertikum van, amelyeknél a termékpálya egyes szakaszainak fejletlensége akadályozza a piaci lehetőségek kihasználását, pl.: a bor és a méz termékpályán a marketing eszközök szinte teljes hiánya, az erdészeti vertikumban az elsődleges ffeldolgozás és a marketing fejletlensége, vagy az egyéni gazdálkodók körében a tej fejésének, hűtésének technológiai elmaradottsága).

A mezőgazdaság környezetbarát fejlesztése, a földhasználat racionalizálása specifikus céljai:

- a mezőgazdasági földhasználat fenntartása kedvezőtlen adottságú és környezetvédelmi korlátozások alá eső területeken,
- környezetbarát mezőgazdasági termelés, agrár-környezetvédelem
- az erdők gazdasági-, ökológiai- és társadalmi szerepének megóvása és fejlesztése.

A mezőgazdasági földhasználat fenntartása kedvezőtlen adottságú, illetve táj és természetvédelmi területeken társadalompolitikai és környezetvédelmi szempontból fontos, összhangban a Rendelet V. fejezet 13-21. cikkeinek szabályaival.

A célok eléréséhez kapcsolódó intézkedések között egységes rendszerben szerepelnek a vidékfejlesztést elősegítő **strukturális és kísérő intézkedések**, tekintettel a Tanács 1999. június 21-i 1260/1999 EK Rendelete a Strukturális Alapokra vonatkozó általános rendelkezésekről szóló rendeletére. A rendelet szerint (bevezető 10. pont) a közös mezőgazdasági politika a reform során úgy vállalkozott, „amely kiterjed a vidékfejlesztést elősegítő strukturális és kísérő intézkedésekre is; mivel ebben az összefüggésben az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap (EMOGA) Orientációs Szekciója a továbbiakban is hozzá kell járuljon a fejlődésben lemaradó régiók fejlődése és strukturális átalakulása célkitűzésének eléréséhez a mezőgazdasági és erdészeti termékek termelési, feldolgozási és piacra viteli struktúrái hatékonyságának javításával és a helyi lehetőségek kiaknázásával a vidéki területeken; mivel az EMOGA Garancia Szekciója hozzájárul a strukturális problémákkal küzdő területek gazdasági és társadalmi átalakulásának elősegítése célkitűzésének megvalósításához ...” A Nemzeti Fejlesztési Tervben (és annak részét képező Operatív Programban) az EMOGA Orientációs Rész által támogatott strukturális intézkedések kerülnek kidolgozásra, ehhez kapcsolódva a kísérő intézkedések (EMOGA Garancia Rész) alkalmazására is terv készül (Magyarország agrár- és vidékfejlesztési programja a kísérő intézkedések alkalmazásával).

Az intézkedések és a célok kapcsolódása

Intézkedés megnevezése	Kapcsolódó cél
------------------------	----------------

1. Befektetés mezőgazdasági vállalkozásokba (EMOGA Orientációs Rész)*	1.1.4
2. Fiatal gazdálkodók pályakezdési támogatása (EMOGA Orientációs Rész)	1.1.4.
3. Képzés (EMOGA Orientációs Rész)	1.1.4.
4. Korai nyugdíjaztatás (EMOGA Garancia Rész)	1.1.4.
5. Kedvezőtlen adottságú és környezetvédelmi korlátozások alá tartozó területek (EMOGA Garancia Rész)	3.1.1.
6. Agrárkörnyezeti programok támogatása (EMOGA Garancia Rész)	3.1.1.
7. Mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének fejlesztése (EMOGA Orientációs Rész)	1.1.4.
8. Erdőgazdálkodás (EMOGA Orientációs és Garancia Rész**)	3.1.1.
9. A vidéki térségek alkalmazkodásának és fejlődésének az elősegítése (EMOGA Orientációs Rész***)	2.4.2.
10. Árutermelő gazdaságok kialakításának támogatása (EMOGA Garancia Rész)****	2.4.2
11. Termelő és értékesítő szövetkezetek létrehozásának támogatása (EMOGA Garancia Rész) ****	2.4.2

**** Az EU 2002. januári, az új tagokra vonatkozó pénzügyi ajánlat közös tárgyalási álláspontja alapján.

Magyarország felkészül a LEADER+ vidékfejlesztést szolgáló közösségi kezdeményezésű program alkalmazására is, melynek, mely az EU részéről az EMOGA Orientációs részéből részesül támogatásban.

(4.1.1.)A mezőgazdaság súlya a gazdaságban

A mezőgazdaság 1990-ben a GDP-ből 12,5%-kal, a beruházásokból 8,7%-kal, a foglalkoztatásból 14,2%-kal részesedett, az összes exportbevételnek (az élelmiszeriparral együtt) egynegyedét adta. A tulajdoni- és szervezeti változások, a belső élelmiszerfogyasztás csökkenése és a hagyományos kelet-európai exportpiacok elvesztése miatt – különösen 1990-1994 között – az említett mutatók mindegyike jelentősen visszaesett. A mezőgazdasági termékek változatlan áras értéke 2000-ben az 1990. évinek 66,9%-a volt. A 100 hektár mezőgazdasági területre jutó állatsűrűség – különösen a szarvasmarha (13,9 db, EU: 60,4 db) és a juh (15,5 db, EU: 71,9 db) esetében – lényegesen alacsonyabb a közösségi átlagnál. Mindezek ellenére a mezőgazdaság nemzetgazdaságban betöltött szerepe még így is jóval nagyobb, mint a közösség tagállamaiban; 2000-ben a GDP-ből 3,6%-kal (EU: 1,7%), az exportból 8,0%-kal (EU: 6,2%), a beruházásokból 3,3%-kal, a foglalkoztatásból 6,5%-kal (EU: 4,3%) részesedett.

(4.1.2.)Természeti adottságok

A mezőgazdasági termelés adottságai általában véve jók, bár a domborzat, a talajok fizikai tulajdonságai, a természetes termőképesség és a vízgazdálkodás, továbbá az éghajlati jellemzők alapján földrajzi tájak szerint jelentős különbségek tapasztalhatók. A földhasználat és a termelési struktúra a tulajdoni szerkezetváltást követően még csak részben követi a termőhelyi adottságokat. A kérődző állatállomány csökkenése miatt a gyepterületek közel felének hozama nem hasznosul. A termőhelyi adottságok számos termőtájon lehetővé teszik különleges, táj-specifikus, egyedi termékek előállítását. A környezetileg érzékeny és az alacsony termőképességű területeken a táj és természetvédelmi szempontú gazdálkodás kerül előtérbe.

A jó adottságok és a mezőgazdasági hasznosítású területek magas aránya miatt a legtöbb mezőgazdasági terméknél az önellátási szint 120-130%.

A viszonylag kedvező éghajlati-, talaj- és domborzati adottságok miatt **az EU átlaghoz képest a mezőgazdasági hasznosítású- és szántóterület aránya magas**, az erdő és a gyepek aránya viszont lényegesen alacsonyabb. A földellátottság (egy mezőgazdasági foglalkoztatottra jutó mezőgazdasági terület) a hazai viszonylag magas mezőgazdasági foglalkoztatás ellenére magasabb az EU átlagánál.

(4.1.3.) Struktúra

(...)

A földhasználat üzemméret és gazdálkodási forma szerint differenciált. 2000-ben – a KSH Általános Mezőgazdasági Összeírása szerint – a gazdaságok használatában lévő földterület 40,5%-át közel 959 ezer, a statisztikai gazdaságméretet elérő egyéni gazdaság használta. Az egyéni gazdaságok földterületének 34,2%-át, mintegy 891 ezer hektárt használó 909 ezer gazdaság (94,8%) nem érte el a 10 hektáros méretet, átlagos területük 0,9 hektár. Jellemzően részmunkaidős, **félig önellátó**, nem fejlődőképes gazdaságok.

(4.1.4.) Eszközállomány

A mezőgazdaságban a műszaki-technikai eszközrendszer nem megfelelő színvonalú – a **rendszerváltást követő évtizedben mintegy 1000 Mrd Ft az elmaradt műszaki fejlesztés** –, és nem újult meg kellő mértékben, mert a rendkívül alacsony jövedelmezőség (a költségarányos jövedelmezőség a legtöbb ágazatban negatív előjelű) nem teszi lehetővé a technológiai korszerűsítést.

(4.1.6.) Termékszerkezet:

A mezőgazdasági termelésben környezetterhelés viszonylag alacsony, elsősorban a kemikáliák felhasználásának alacsony szintje miatt (1990-ben az egy hektár mezőgazdasági területre jutó műtrágya felhasználás 104 kg volt, 2000-ben 61 kg). Több kockázati tényezőt vizsgálva (talaj- víz-, és élővilág védelme), a földhasználatban Magyarország területének **10-12%-án a táj- és természetvédelmi funkció kerül előtérbe a gazdasági-gazdálkodásával szemben**.

A környezetvédelmi beruházásoknak 2-4%-a jut a mezőgazdaságra. 2002-ben jelentős **állami támogatással Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program indult az EU-ban követett elvek és szabályozás mintájára**.

(4.4.) Intézményrendszer, nemzeti politikák

Az agrár- és vidékfejlesztés elkülönített forrásait a költségvetési és az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvény biztosítja. A támogatási rendszer - részben központi, részben a megyei Földművelésügyi Hivatalok, továbbá a Regionális Vidékfejlesztési Irodák és az Állami Erdészeti Szolgálat hatáskörében - döntően pályázati formában működik. Létrejöttek a piacsabályozás intézményei (Terméktanácsok, Agrárrendtartási Hivatal, Agrárintervenciók Központ), kialakultak az érdekképviseleti szervezetek, és működőképes érdekegyeztetés mechanizmus jött létre. Több éve kiépült az egyéni gazdaságokat segítő falugazdász hálózat. A támogatást igénybe vevő termelőket regisztrálják. 2000-ben megalakult a SAPARD Hivatal, s 2002-ben megnyitották a regionális hivatalai is. 2002-ben létrejött a földhasználat ésszerűsítését segítő Nemzeti Földalap, beindult a Nemzeti Agrár-Környezetvédelmi Program.

A támogatáspolitikai elsősorban a mezőgazdasági termelés és az élelmiszer-feldolgozás versenyképességét, a versenyhátrányok a jövedelmezőség javításával történő mérséklését, a népesség egészséges élelmiszerekkel történő ellátás feltételeinek megteremtését, továbbá a vidék felzárkóztatását szolgálta.

.....

Magyar Természetvédők Szövetsége:

(1.4.) Nem a szennyvízelvezetésre kellene helyezni a hangsúlyt, hanem helyette a vidéki térségekben az alternatív szennyvízkezelési eljárásokat kell támogatni. Továbbá felesleges erőforrás-pazarlás a táblák közötti úthálózat fejlesztése (aszfaltozása).

(1.5.) A 2002-ben elindult NAKP nem nyújt megfelelő alapot a környezetvédelem erőteljesebb érvényesítéséhez, mert nem elkötelezett a tárca a környezetvédelem ügye iránt, nagyon kevés forrást biztosít a programhoz.

(SWOT 2.1.) Nem igazán hangsúlyos a vidékfejlesztés a célkitűzések között.

Hiányzik továbbá a vidéki térségek fejlesztésénél a képzés fontossága.

Az átfogó nemzeti célnál szereplő fenntartható fejlődés biztosítása dicséretes célkitűzés, de az utána következő alcélok, specifikus célok ellentmondanak a fenntartható fejlődésnek. A fenntartható fejlődés lényege a folytonos szociális jobblét biztosítása az ökológiai eltartóképességet nem meghaladó szinten, melyhez a környezet egy feltétel a gazdaság pedig eszköz.

(SWOT 2.1): Szövegmódosítás javaslat: Komplex vidékfejlesztés, a helyi erőforrásokon alapulva a vidéki foglalkoztatás és alternatív jövedelemszerzés ösztönzése, a vidék népességmegtartó-képességének javítása.

Kérjük törölni a 3.1.1.1. alcélt, mert nincs értelme, erőforrás pocsékolás a mezőgazdasági földhasználat erőltetésének a kedvezőtlen adottságú területeken.

(SWOT 1.6.) A pénzügyi tervben 50-50%-ban szerepeljen a mezőgazdasági és a vidékfejlesztési intézkedések támogatása.

(SWOT 5.1.) Hangsúlyozni kérjük, hogy az erdőtelepítéseknél a honos fafajok telepítését kell támogatni.

(5.2.) A minőségorientált és versenyképes termékeknek jelenjen meg a biotermék.

(5.2.1.) Törölni kérjük az erősségek sorából "a termékek jelentős részénél stabil hazai piac" megállapítást.

(5.2.3.) A minőségjavításra és az élelmiszerbiztonság növelésére irányuló fejlesztéseknél kerüljön be a biotermékek előállításának támogatása.

A hulladék- és melléktermék-kezelés helyett a hulladék mennyiségének csökkentése élvezzen prioritást.

(5.3.3.) Jelenjen meg a közösségfejlesztés is az intézkedések között hangsúlyosabban.

Ne a mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúrát fejlesszék, hanem a vidéki élethez szükségeset.

Jelenjen meg a falufejlesztés során a fenntartható fejlesztésre való képzés.

Kapjon hangsúlyt a vidéki térségek fejlesztésénél a helyi erőforrásokra való támaszkodás.

A kísérleti integrált kistérségi programok ne csak a LEADER+-ra korlátozódjanak.

(5.3.3.) A 2.4.2.1 alcélt kérjük módosítani "A vidéki társadalmi és gazdasági potenciál fejlesztése, a foglalkoztatás javítása"-ra.

.....

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület /BirdLife International:

Néhány szempont a program felülvizsgálatához:

A program súlyos hiányossága, hogy csupán a helyzetelemzési részben tartalmaz agrár-környezetvédelmi és természetvédelmi szempontokat, ott sem a megfelelő mértékben; a célok és az intézkedések tekintetében gyakorlatilag semmit nem tartalmaz e tekintetben. Holott Magyarország adottságai kiemelkedően jó lehetőséget nyújtanak is az agrár-környezetvédelmi intézkedések és célok megvalósítására.

Az európai mezőgazdasági modell deklarált célja a többfunkciós mezőgazdaság fenntartása és kialakítása. Ez azt jelenti, hogy a mezőgazdaság a termelési mellett szociális és környezetvédelmi (pl. élőhelyek fenntartása) funkciókat is ellát. Ennek megfelelően a Közös Agrárpolitika egymást követő reformjai során a vidékfejlesztés mind erőteljesebb – bár még mindig alárendelt – szerepet kap. Az Agenda 2000 reform egységes szabályozásban és tervezési rendszerben foglalta össze a korábban szétaprózott vidékfejlesztési intézkedéseket.

Az EU vidékfejlesztési rendelete értelmében az alábbi támogatások folyósítására kerülhet sor: beruházási támogatás, kezdő gazdálkodók támogatása, korai nyugdíjbavonulás, tréning, kedvezőtlen adottságú térségek és környezetvédelmi szabályozások által korlátozott területek, agrár-környezetvédelem, agrármarketing és feldolgozás fejlesztése, erdősítés és egyéb erdészeti intézkedések, egyéb vidékfejlesztési intézkedések. Emellett a Bizottság javaslata alapján sor kerülne két ú.n. SAPARD intézkedés: a termelői csoportok alapítása és a technikai segítség folytatására. Teljesen új elemként javasolja a Bizottság a megélhetési gazdaságok speciális támogatását.

Valamennyi fent említett intézkedés tartalmaz több-kevesebb környezet- és természetvédelmi szempontból figyelemre méltó elemet. Ezeknek a támogatásoknak a természetvédelmi, élőhelyek állapotára kifejtett tényleges hatása azonban nagymértékben függ attól, hogy milyen célok elérésére, milyen szabályokkal, finanszírozási és adminisztratív intézkedésekkel párosítva alkalmazzák őket.

Beruházási támogatás

Az EU beruházási támogatásának célja, hogy elősegítse a mezőgazdasági termelés modernizálását és a gazdálkodók életkörülményeinek és termelési színvonalának javítását. Olyan beruházások kerülnek támogatásra, amelyek hozzájárulnak a következő célok valamelyikéhez: a termelési költségek csökkentése; a termék minőségének javítása; a környezet megőrzése vagy javítása; higiéniai és állatvédelmi előírásoknak megfelelő termelési feltételek kialakítása; a termelés diverzifikálása.

Tekintettel a termelőeszközök nagymértékű amortizációjára és az egyéni gazdálkodók hiányos eszközellátására, valószínűleg ez a támogatási forma kiemelt szerepet fog játszani a csatlakozás után is, csakúgy, mint a csatlakozás előtt is a SAPARD programban.

Amint azt már korábban említettük, hatása nagymértékben az aktuális prioritásokon múlik majd. Pozitív hatások között kell elkönyvelni azokat, amelyek a környezeti terhelés csökkentése irányába hatnak: pl. hígtrágya termelés, egyéb szennyvíz-kibocsátás csökkentése, precíziós növényvédelem, tápanyagpótlás. Pozitív hatásként lehet elkönyvelni az elavult géppark cseréjét is.

A potenciális negatív hatások között szerepel az extenzív termelési módok felváltása intenzívebbekkel. Ennek egyik valószínű területe a megélhetési gazdaságok árutermelővé változtatása komoly beruházásokkal. Ugyancsak potenciálisan negatív hatásúak lehetnek az intenzív legelőgazdálkodás fejlesztésére irányuló beruházások, aminek még csökkenő állatállomány mellett is komoly esélye van a gazdálkodók korlátozott területe és a viszonylag magas hektáronkénti állatlétszám miatt.

Emberi erőforrások fejlesztése: kezdő gazdálkodók támogatása, korai nyugdíjbavonulás és tréning

A vidékfejlesztési politika fontos eleme a generációváltás elősegítése a mezőgazdaságban. Ezt egyrészt a fiatal (40 év alatti) kezdő mezőgazdasági vállalkozók beruházását támogatja az első gazdaságukba. Másrészt támogatják az 55 évnél fiatalabb és legalább 10 éven keresztül mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdálkodók nyugdíjbavonulását. A Bizottság szerint ez a támogatási forma jelentős szerepet játszhat a kétpólusú mezőgazdasági szerkezet átalakításában az árutermelő gazdaságok létrehozásának segítségével. (Ez a törekvés már jelenleg is létezik a magyar agrárpolitikában a családi farmgazdaságok kiemelt támogatásának formájában a korai nyugdíjazás támogatása nélkül).

Ugyanakkor az EU szabályozás arra is lehetőséget ad, hogy a nyugdíjbavonuló gazdálkodók földjét nem mezőgazdasági földhasználó vegye át, és azt pl. erdősítésre, vagy ökológiai rezervátumok kialakítására használja fel.

A negatív hatások között kell megemlíteni, hogy a földtranszfer eredményeként – amennyiben azt versenyképesebb birtokszerkezet létrehozására használják fel – csökkeni fog a hagyományos extenzív művelés alatt álló területek aránya, hagyományos, a helyi viszonyokhoz alkalmazkodott termelési módszerek fognak eltűnni. A szétaprózott birtokok egyesítésének következtében csökkenni fog a szegélyek, nem termelést szolgáló felületek aránya. A helyükön létrejövő nagyobb méretű gazdaságok valószínűleg intenzívebb és sokkal inkább specializált termelést fognak folytatni.

Valószínű, hogy Magyarországon jelentős szerepet fog kapni a földtranszfer erdősítési célra, aminek az egyes élőhelyekre gyakorolt hatása az érintett élőhely minőségétől, elhelyezkedésétől és az erdőtelepítésre alkalmazott fafajoktól és módszertől függ. (A várható hatásokra vonatkozóan lásd alább az erdőtelepítésekre vonatkozó részt).

Az ökológiai rezervátumok létesítésére történő földtranszfer mindenképpen kedvező lenne, amennyiben arra a magyar nemzeti szabályozás lehetőséget teremtene. Ez egyrészt szolgálhatná a meglévő védett területek, illetve a Natura 2000 hálózatba tartozó területeken esetében azoknak a területeknek a termelésből történő kivonását, ahol azok létezése a természetvédelmi célokkal ütközik. Másrészt – földcserékkel kombinált alkalmazása esetén – bizonyos területeken élőhely-rekonstrukciót is lehetővé tenne, amit a nemzeti ökológiai hálózat koherenciájának fejlesztésére lehetne alkalmazni.

Nehéz megítélni, hogy Magyarországon mekkora kör felel meg a korai nyugdíjazás feltételeinek, de a felkínált juttatások valószínűleg a jogosultak jelentős része számára attraktív lehet.

Kedvezőtlen adottságú térségek

Bizonyos vidékeken a gazdálkodás feltételei a természeti adottságok, vagy a környezetvédelmi korlátozások miatt kedvezőtlenebbek, mint máshol. Ezek a kedvezőtlen adottságok egyrészt növelik a termelési költségeket, másrészt csökkentik az elérhető hozamokat, és ezáltal veszélyeztetik a gazdálkodás és a nyílt területek kezelésének folytatását. Hasonló megfontolásokon alapuló támogatási forma nem ismeretlen a magyar agrárpolitikában sem.

2000 előtt az EU kedvezőtlen adottságú térségeknek nyújtott támogatása alapvetően a termelés fokozására ösztönzött és így számos esetben okozott környezetvédelmi problémákat (pl. túllelgetetés).

Az Agenda 2000 reform keretében a kedvezőtlen adottságú térségek támogatásában megnőtt a környezetvédelem szerepe. A jelenlegi EU szabályozás a természeti adottságok miatt kedvezőtlen adottságú térségek következő típusait ismeri el:

Hegyvidéki területek, ahol a klimatikus tényezők, meredek lejtők nehezítik a termelést;

A gazdálkodás felhagyása által veszélyeztetett területek és ahol a táj védelme érdekében annak fenntartása szükséges, olyan környezeti szempontból homogén térségeket foglal magába, ahol alacsony a talaj termékenysége, vagy nehéz annak művelése, ami csak nagy költséggel növelhető és többnyire csak extenzív állattartásra alkalmasak. Ennek következtében a főbb gazdálkodási mutatók az átlagtól elmaradnak és az alacsony, vagy csökkenő népesség alapvetően a mezőgazdaságból él.

Egyéb speciális hátrányokkal küzdő területek, ahol a gazdálkodás folytatása szükséges a környezet és a táj megőrzése és fejlesztése, vagy a turisztikai potenciál megőrzése, illetve a tengerpart védelme érdekében.

Az Agenda 2000 reform keretében még egy további típusát ismerik el a kompenzációs támogatásra jogosult területeknek: olyan területek, ahol a gazdálkodók veszteségeket, illetve magasabb költségekkel termelnek az EU környezetvédelmi szabályozások alkalmazása miatt.

A kedvezőtlen adottságú területeken járó kompenzációs támogatás egy területalapú támogatás, ami azoknak a gazdálkodóknak jár, akik egy minimális méretű területen gazdálkodnak, vállalják a gazdálkodási tevékenység folytatását öt évig és vállalják, hogy a környezetvédelmi és tájvédelmi igényekkel összhangban a jó gazda gondosságával, fenntartható módon művelik a földjüket. A környezetvédelmi korlátozásokkal érintett területek esetében ez magába foglalja az adott területre vonatkozó előírások betartását is.

Egy EU-konform támogatás a kedvezőtlen adottságú területeken előnyös lenne a földfelhagyás következményeinek csökkentése és a Natura 2000, valamint a nitrát érzékeny területeken az EU követelményekkel összhangban álló mezőgazdálkodás támogatása szempontjából. Ezek a potenciálok azonban csak akkor érvényesülhetnek, ha a természetvédelmi szempontból értékes területek bekerülnek a kedvezőtlen adottságú térségek közé. Ez egyrészt vonatkozik a nagyobb kiterjedésű kedvezőtlen adottságú területekre, amelyeket természetes adottságaik predesztinálnak erre a szerepre. Másrészt ehhez az is szükséges, hogy a jövőbeli Natura 2000 és nitrátérzékeny területeket lehatárolják és meghatározzák azokat a gazdálkodási korlátozásokat, amik a kompenzáció kiszámításának alapjául szolgálhatnak.

Agrár-környezetvédelem

Az agrár-környezetvédelmi támogatások célja, hogy segítsék a gazdálkodóknak olyan környezet- és természetvédelmi tevékenységét, ami meghaladja a jó mezőgazdasági gyakorlat és a jogi kötelezettségek mértékét, és amire más támogatási forma nem biztosít támogatást. A támogatott tevékenységek magába foglalhatja a termelés extenzifikálását, a veszélyeztetett élőhelyek speciális kezelését, hagyományos fajták tenyésztését, a tájképi elemek fenntartását és a környezet- és természetvédelmi tervezést.

A magyar agrár-környezetvédelmi program máris tartalmaz élőhelyvédelmi intézkedéseket (érzékeny természeti területek, füves- és vizes élőhelyvédelmi célprogramok). Azonban ma még nem mondhatjuk el, hogy ezek az intézkedések egyértelműen pozitív hatásúak lennének. A hatás megítélésénél ugyanis a deklarált célok mellett az intézkedések tartalmát, a támogatási keret és az igények arányát, a támogatási célterületek földrajzi elhelyezkedését is vizsgálni kell.

Agrármarketing és feldolgozás fejlesztése

Ezek az intézkedések az agrárgazdálkodók piacra jutását és piaci alkalmazkodását a termékek hozzáadott értékének növekedését hivatottak elősegíteni. Hatásuk az élőhelyekre többnyire csak áttételesen érvényesül, bár a speciális természetvédelmi szempontokat figyelembe vevő termékek is számíthatnak támogatásra.

Erdősítés és egyéb erdészeti intézkedések

Az erdészetnek biztosított támogatások az EU erdészeti stratégiájának megvalósítását hivatottak elősegíteni. A támogatás egyrészt támogatja az egyének, szövetkezetek és helyi önkormányzatok erdészeti és faipari beruházásait, az erdészeti termékek marketingjét, a károsított erdőállományok helyreállítását és az erdők ökológiai stabilitását javító, illetve fenntartó, valamint a tüzek terjedése elleni intézkedéseket foglalja magába. Másrészt támogatja a mezőgazdasági területek erdősítését.

Az erdészeti intézkedések nem jelent semmi újdonságot a már meglévő magyar erdészeti támogatásokhoz képest. Az igazi változást inkább csak a rendelkezésre álló források növekedése fogja okozni. Egyedül az ökológiai célú erdőművelési támogatás az, ami új elemként jelenik meg, de ebben az esetben is egyelőre kérdéses azt milyen nagyságrendben és szempontok alapján kívánja a magyar kormány alkalmazni. Mindenesetre potenciálisan kedvező szerepet tölthet be a Natura 2000 területeken a gazdálkodói konfliktusok oldásában.

Az erdőtelepítés élőhelyekre gyakorolt hatásának megítélése is vegyes. Kedvezőtlen hatásúnak ítéljük azokat az erdősítéseket, amelyek természetszerű gyepeken (homokpuszták, szikes puszták, hegyi rétek, ártéri mocsárrétek, láprétek), vagy tűzok-élőhelyeken jönnek létre. Kedvező hatásúak lehetnek az adott terület természetes vegetációjába tartozó fafajokkal szántóföldi területeken létrehozott erdősítések, különösen a kisvízfolyások mellett, ahol tápanyagszűrő funkciót ellátva bizonyos védelmet nyújthatnak az eutrofizáció és szedimentáció ellen.

Magyarországon mintegy 1,5 millió hektár új erdő telepítésére készültek korábban tervek. Ezekben legjelentősebb szerepet az Alföldi területek (különösen a Kiskunság és a Nyírség) további erdősítése kapta. A legtöbb tervezett erdősítési célterület füves élőhelyeket érintett és főként nemesnyár, fenyő és akác telepítését irányozta elő.

Egyéb vidékfejlesztési intézkedések

Az egyéb vidékfejlesztési intézkedések a következőket foglalják magukba: talajjavítás, birtokrendezés, mezőgazdasági szervezetek fejlesztése, minőségi agrártermékek fejlesztése, helyi szolgáltatások fejlesztése, falvak helyreállítása és fejlesztése, helyi értékek megőrzése, diverzifikáció és alternatív jövedelemforrások fejlesztése, mezőgazdasági vízforrások kezelése, a mezőgazdasághoz kapcsolódó helyi infrastruktúra fejlesztése, a turizmus és a kézművesség fejlesztése, a mezőgazdasághoz, erdészethez és természetvédelemhez kapcsolódó környezet- és állatvédelem, a mezőgazdasági termelés helyreállítása természeti katasztrófákat követően, illetve preventív intézkedések bevezetése, valamint pénzügyi tervezés.

Magyarország, mint csatlakozó ország esetében is valószínűleg jelentős lesz ez ennek az intézkedéscsomagnak a szerepe, különösen a strukturális változások segítése tekintetében. Ebben a tekintetben valószínűleg a birtokrendezésnek, mezőgazdasági szervezetek fejlesztésének lesz kezdetben kiemelt szerepe.

A megélhetési gazdaságok támogatása

Ez egy speciális a csatlakozó országok számára létrehozott új támogatási formát vizsgáljuk. A javaslat lényege, hogy a Bizottság a megélhetési gazdaságok számára egy általányszerű 750 Euró összegű támogatást ajánl. A támogatás feltételül a vállalkozás gazdasági életképességét bemutató üzleti terv elkészítését szabnák.

E támogatási forma bevezetésének alapjául az szolgál, hogy a Bizottság stratégiai célja a megélhetési gazdaságok árutermelővé alakítása, illetve a birtokkoncentráció útján versenyképes magángazdaságok létrehozása. Ugyanakkor a Bizottság annak is tudatában van, hogy a birtokszerkezet átstrukturálása elkerülhetetlenül szociális feszültséghez vezetne a vidéki népesség körében. Az átmenet feszültségeinek enyhítésére javasolta a Bizottság a megélhetési gazdaságok átmeneti támogatását.

A Bizottság javaslatából nem derül ki, hogy ezt az „átmeneti” támogatást milyen hosszú ideig folyósítanák. Emellett a jogosult birtokméret megállapítását is az egyes új tagállamokra bíznák.

A rendelkezésre álló információ hiányosságai rendkívül megnehezítik a javaslat természetvédelmi értékelését. Első pillantásra a javaslatot úgy lehet értékelni, hogy az segítséget nyújt a kisgazdaságok fennmaradásához, és ezen keresztül egy extenzívebb, mozaikos művelési szerkezetű gazdálkodási rendszer túléléséhez.

Ezt a lehetőséget azonban erősen korlátozza, hogy a gazdaságok számára üzleti terv készítését írják elő. Ez már eleve kizárja a támogatásból a valóban megélhetési termelők nagy részét. Kis üzemméret mellett a gazdasági életképesség csakis a magasabb hozzáadott értékű termékek előállításával biztosítható. Ez vagy valamilyen intenzív termelési forma (pl. kertészet) vagy biotermelés lehet. Az előbbi nagy valószínűséggel negatívan, míg az utóbbi valószínűleg pozitívan befolyásolná az élőhely minőségét. Az utóbbi esetben azonban meg kell jegyezni, hogy a pozitív hatás nem a jelenlegi állapothoz képest értendő, hiszen a műtrágya és vegyszer használat a megélhetési gazdaságokban így is elenyésző.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ez a támogatási forma szükségszerűen átmeneti jellegű, hosszú távú fennmaradása ellentmondana az EU stratégiai céljainak, ami a megélhetési gazdálkodásnak a piacorientált gazdálkodással történő felváltása.

Ezzel ellentétben a Magyar Agrárkamara a jelenlegi tagállamokban már 2001 óta alkalmazott egyszerűsített kistermelői támogatás alkalmazását javasolja. Az utóbbi bizonyos mértékben hasonlít a Bizottsági javaslat egyszerűsített kifizetési rendszerére. Az egyszerűsített kistermelői támogatás bevezetését az új tagállamokban a Bizottság adminisztratív okokra és a bázisadatok hiányára hivatkozva javasolja felváltani az egyszerűsített kifizetési rendszerrel. Erre azonban csak akkor kerülne sor, ha annak országos bevezetése mellett döntene a kormány. Erre azonban valószínűleg nem kerül sor a nagyobb gazdaságok érdekeinek sérülése miatt.

A KÖZVETLEN TERMELŐI TÁMOGATÁSOKHOZ KAPCSOLÓDÓ KÖRNYEZETVÉDELMI FELTÉTELEK

Az EU szabályozás a következő esetekben teszi lehetővé, illetve kötelezővé a közvetlen kifizetések környezetvédelmi feltételekhez kötését: közvetlen kifizetés a szántóföldi növényekhez kapcsolódóan, kiegészítő prémiumok a tej, a húsmarha és a juh esetében.

.....

Szilágyi Attila osztályvezető, Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság, Vizgazdálkodási és Víziközmű Osztály:

Nem kielégítő az, hogy a VII. akcióprogram (Vizeink védelme és Fenntartható Használata) csak az Agrár- és vidékfejlesztési Operatív Programban (AVOP) jelenik meg, mivel ott harmadlagos szempont a környezet védelme. A prioritási rendben utolsó helyen szerepel a környezet- és természetvédelem szempontjainak előtérbe helyezése! Az AVOP-ban a víz szó 34-szer fordul elő, de csak 7-szer a vizeink védelmével kapcsolatosan, mivel a víz a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés számára alapvető erőforrás, de annak védelme nem eredendő feladatuk.

.....

WWF Magyarország

A szakértő neve: Figezky Gábor

Telefonszáma: (1) 214-5554 / 225

E-mail címe: gabor.figezky@wwf.hu

Általános észrevétel

Sajátos megközelítés az, hogy a stratégia a vidékfejlesztés elé emeli az agrárgazdaság fejlesztését. A vidékfejlesztés a vidéki közösségek fejlődését kell, hogy jelentse, ez a nagyobb halmaz, s nem az agrárgazdaság. A vidék nemcsak a fejlődési potenciálját tekintve sokféle, hanem agrárökológiai, termőhelyi adottságai szerint is változatos. Az országról általában elmondható, hogy jó agrárgazdálkodási feltételekkel rendelkezik, ám ha már fejleszteni akarunk, akkor ezt a megállapítást a helynek megfelelően árnyalni kell. Jól tudhatjuk, hogy számos olyan terület van, ahol a vidéknek nem az agrárgazdálkodás a kibontakozási esélye, s ezeken a helyeken nem sokra fognak menni a megjelölt prioritásokkal. Az pedig nyilván nem fenntartható, hogy az ilyen adottságú területeken az európai támogatásokból éljenek az emberek.

A tervezett beavatkozásoknak jelentősen túl kell mutatniuk a SAPARD és PHARE programokon, hiszen azok egyszerűsített, illetve jövőben működtetendő intézkedésektől eltérő célkitűzéseket megvalósító eszközök (lettek volna).

Az agrárágazat és általában a vidékfejlesztés ismételten megfigyelhető az egyes fejlesztési területek mesterséges elkülönítése, s az integráció helyett egyes esetekben egymásnak ellentmondó fejlesztési irányok meghatározása. Az első lépés egy vidéki társadalmi-környezeti (természeti)-gazdasági célállapot (vízió) egzakt felvázolása kell legyen, amely az ábrázolásban foglalt definícióból következően hosszú távon fenntartható, működőképes, és kielégíti a fennálló társadalmi igényeket. Ezt követően olyan tájgazdálkodási formák kialakítását kell megcélózni, melyek a célállapot eléréséhez vezetnek a tervezési időszakban (illetve részeredmény eléréséhez, amennyiben ezt tűzi ki célként a terv). Fontos leszögezni, hogy az alapvető elvárásoknak (prioritásoknak) egyidejűleg kell megfelelni, hiszen ellenkező esetben előre látható a társadalmi érdekek sérelme és a vidékfejlesztés csődje.

A tervetből hiányzik a térségfejlesztési gondolkodásmód, a programalapú tervezés. Nem látszik, hogy a különböző régiókba érkező - várhatóan sajnos nagyrészt beruházási - támogatások odaítélése egy adott stratégia szerint, az adott piaci viszonyok felméréseivel történne.

Javasoljuk figyelembe venni az Európai Unió által tett - az Agenda 2000 félidős értékeléséből megállapítható - irányváltást, amely a helyi kezdeményezésekre alapuló vidékfejlesztésre helyezi a hangsúlyt, egyre szűkülő teret engedve a túltermeléssel küszködő hagyományos, a mennyiségi termelés fokozására irányuló mezőgazdasági fejlesztéseknek.

Hiányolt intézkedések

Az EMOGA Garancia Részlegének korábban kísérő intézkedések néven ismert rendelkezései ma már szerves részét képezik a vidékfejlesztési intézkedéseknek. Ezért – a forrásmegosztás tervezésén kívül – nem kezelendő külön a többi prioritástól, bár valóban külön intézkedéseket képeznek. Megjegyzendő, hogy amennyiben az 1. célterület kategóriájából kikerül valamely térség, az ottani intézkedések egy részét szintén a Garancia Részlege finanszírozza. Idetartozik az agrár-környezetvédelmi intézkedés is, amely teljesen kimaradt a programból, sőt az egyes mutatók között sem fedezhetünk fel erre vonatkozót. Az agrár-környezetvédelmi program hatékony megvalósításához szükséges - nem csekély - intézményfejlesztést feltétlenül a célok közt szeretnénk látni.

Javasoljuk beépíteni a célok közé a termelési, feldolgozási, értékesítési szövetkezetek létrejöttének elősegítését, melyek hiánya a helyzetértékelésnél még szerepel.

A mutatók közé javasoljuk felvenni:

az EU környezetvédelmi jogszabályaiban (nitrát direktíva, víz keretirányelv) előírtaknak megfelelő mezőgazdasági üzemek (állattartó telepek) aránya (%).

A WWF Magyarország az alábbiakkal tudna hozzájárulni az AVOP sikeres végrehajtásához

Agrár-környezetvédelmi és vidékfejlesztési programok népszerűsítése, programok részletes kidolgozása, monitorozása, civil társadalmi részvétel erősítése. Mindez csak kapacitásbővítéssel lehetséges, akár pénzügyi, akár humán vonalon.

AVOP rész	Vélemény	Szövegszerű, konkrét javaslat	Indokolás
1. A mezőgazdaság, az élelmiszerfeldolgozás és a vidék helyzete			
1.1. A mezőgazdaság és az élelmiszerfeldolgozás szerepe a nemzetgazdaságban és a vidék sajátosságai	<p>„Az agrárágazat tehát túlnő, túlmutat a tevékenység elsődlegesen gazdasági keretein.” Ez a megállapítás olyannyira igaz, hogy a fejezet legfontosabb mondata. Ezt igazolja az a termelési értékéhez viszonyítva rendkívüli pénzügyi támogatás, amelyet az ágazat az EU-ban megkap. E jövedelemhányad nem gazdasági tevékenység eredménye, hanem a – jól, vagy rosszul – meghatározott közösségi, társadalmi célok pénzügyi támogatásából adódik. Tekintve, hogy a közösségi támogatások elenyésző hányada gazdaságfejlesztési célú juttatás, ezen alapok kétségtelenül az ágazat gazdaságitól különböző funkcióit célozzák. Ennek megfelelően az AVOP (egyelőre meg sem fogalmazott) átfogó célkitűzéseinek is ebben a szellemben kell megfogalmazódnia. Az átfogó céloknak, a célállapot ábrázolásának azonban nem itt, hanem ezt megelőzően kellene szerepelnie az anyagban, és ehhez illeszkednie a SWOT analízisnek éppúgy, mint a prioritások megfogalmazásának.</p>		
1.2. A gazdasági-társadalmi átalakulás ágazati hatásai	Javasoljuk kifejtetni, hogy pontosan mit értünk „a földhasználat egészségtelen szétaprózottsága” (5. bekezdés) alatt, hiszen a túlzott koncentráció sem előnyös. Meghatározandó tehát itt is a célállapot.		
1.3. A	Teljesen kimaradt a fejezetből a	A gazdálkodáshoz megfelelő	Magyarország

termelés erőforrásai	folyógazdálkodás, a víz, mint erőforrás. Egy ágazat értékelésénél erőforrásként a piacot is érdemes figyelembe venni.	mennyiségű vizet és tápanyagot folyóinkból biztosíthatjuk megfelelő ártéri és hullámtéri gazdálkodással.	mezőgazdaság ilag hasznosítható területeinek döntő része hajdan folyóink árterét képezte. Az utóbbi évek árvizei bizonyítják, hogy a gátak közé szorított folyó mekkora károkat okozhat, az ekkor keletkező víztöbblettel bölcs gazdálkodással megelőzhető az aszálykár.
1.4. Regionális különbségek és esélyegyenlőségek	Üdvözlendő gondolat: „nagyon lényeges a mezőgazdaság adottságokhoz igazodó súlyának, az extenzív és az intenzív gazdálkodás megfelelő arányának kialakítása”, kár, hogy az anyag tervezés részében nem sok utalás van erre. Ha valóban egyensúlyt akarunk teremteni, akkor először is az extenzív gazdálkodást kell fejlesztenünk, hiszen jelenleg a kettő súlya nem összemérhető.		
1.5. A környezet állapotának sajátosságai	1. Nem értünk egyet a következő megfogalmazással: „... (NAKP), amely lehetővé teszi a környezet és a táj védelmét szolgáló tevékenységek megfelelő szintű támogatását.” A program céljai között valóban szerepel a környezet és a táj védelme, azonban a megfelelő szintű támogatást nem a program tehetné lehetővé, hanem a költségvetési előirányzat. Az viszont - annak ellenére, hogy a kormányhatározat 2000-től előírja	„(NAKP), amely meghatározza azokat a tevékenységeket, amelyek a környezet és a táj védelmét szolgálja.” „A mezőgazdasági termelés az Unió országaitól elmaradó környezetterhelése...”	2. A mezőgazdaság környezetterhelését nem tartjuk mérsékeltnek, csak relatív értelemben.

	- nem biztosít az igényeknek „megfelelő szintű támogatást”. A program meglehetősen csonka formában került bevezetésre 2002-ben, és a következő évi előirányzat is meglepően alacsony, az igényeket teljesen figyelmen kívül hagyja.		
1.6. A SWOT-analízis összegző értékelése		A gyengeségek közé javasoljuk: az Európai Unió környezetvédelmi irányelvei (víz keretirányelv, nitrát direktíva, élőhelyekre vonatkozó és madárvédelmi irányelv) nem ismertek a gazdálkodók előtt, annak betartására kevés gazdaság képes, nincsenek meghatározva a Jó Gazdálkodási Gyakorlat alapelvei.	
2. Agrár és vidékfejlesztés stratégiája, prioritásai és célkitűzései			
2.1. A stratégia és prioritásai	célkitűzés: Az élelmiszerkivitel fokozását csak kész mezőgazdasági termékek esetén látjuk indokoltnak. A feldolgozásnak (a 2. alprogramnak megfelelően) helyben kell történnie.	A célkitűzések prioritási rendjét javasoljuk megváltoztatni, első helyre a vidéki foglalkoztatás és a népességmegtartó képesség megoldását sorolnánk. célkitűzés: ... gazdaságosságot és élelmiszerkivitel fokozó kihasználása.	
2.2. A fejlesztés szakterületi céljai és alcéljai	Az 1. alprogramban a tevékenységek bővítése célként kell, hogy megjelenjen (hiszen ezzel is a versenyképesség	Kitörési pontok sorrendjére javaslatunk: a vidék eltartó-képességének növelése, a vidéki környezet értékeinek megóvása, a humán erőforrások javítása, a mezőgazdasági termelés és élelmiszer-feldolgozás modernizálása. „Az intézkedések a termelési költségeket csökkentő... és a tevékenységek bővítésére ösztönöznek.”	

	növekszik), a termelés műszaki, technológiai korszerűsítése önmagában nem szerepelhet célként.		
3. Az Operatív Program hatásainak ex-ante értékelése			
4. Indikatív pénzügyi terv			
5. Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program alprogramjai			
5.1. Alprogram: A versenyképes alapanyag termelés megalapozása a mezőgazdaságban			
5.1.1. Helyzetértékelés	<p>A második bekezdés nem tartalmaz egy stratégiai tervhez releváns információt, hiszen egy időponthoz viszonyítja a beruházások mennyiségét, nem pedig a valós igényekről szól. Javasoljuk ezért e bekezdés helyébe a piaci viszonyokat is figyelembe vevő szükséges beruházásokra vonatkozó információk közzétételét.</p> <p>A kiküszöbölhető hátrányok közé javasoljuk felvenni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - túltermelés, kínálati piac. 		
5.1.2. Prioritások és célok			

<p>5.1.3. Az intézkedések vázlatos ismertetése</p>		<p>„(2.) Az erdőgazdálkodás korszerűsítése... Az intézkedés során támogathatóak a közjóléti célok fokozottabb érvényesülését célzó fejlesztések, illetve technológiák, a természeti folyamatok és a biológiai sokféleség megőrzését célzó erdőművelési eljárások (Pro Silva, készletgondozó erdőgazdálkodás)...” „(5.) Szakmai továbbképzés és átképzés támogatása... ... - a gazdálkodás gyakorlata, alternatív- és biogazdálkodás, agrár-környezetvédelem,...”</p>	
<p>5.1.4. Az intézkedések ex-ante értékelése</p>	<p>A 4. bekezdésben leírt helyzetértékelés hibás szemléletet tükröz. A külföldi tőke modernizációs befektetései a szakágazatok helyzetén a gazdasági mutatókat tekintve valóban javítottak, a vidéki térségek fejlesztését azonban inkább gátolták, mint elősegítették. Időlegesen munkahelyek teremtésével megélhetést biztosítanak ugyan a vidéken élőknek, de nagyban hozzájárulnak a vidéki lakosság városokba vándorlásához. Fenntarthatósági szempontból sem kedvező ez a folyamat, hiszen a multinacionális cégek később, az olcsó munkaerő megszűnésével továbbállnak, bezárják itteni üzemeiket. A Nemzeti Fejlesztési Terv pedig a fenntarthatóságot tűzte zászlajára. Amennyiben az erősségek között felsoroljuk a megfelelő mennyiségű és minőségű hazai alapanyagot, akkor az 1. alprogramra nincs szükség egy fejlesztési tervben.</p>		
<p>5.2. <i>Alprogram: Az élelmiszerfeldolgozás modernizál</i></p>			

<i>ása</i>			
5.2.1. Helyzetértékelés			
5.2.2. Prioritások és célok			
5.2.3. Az intézkedések vázlatos ismertetése			
5.2.4. Az intézkedések ex-ante értékelése			
5.3. <i>Alprogram: A vidéki térségek fejlesztése</i>			
5.3.1. Helyzetértékelés (a vidéki térségek jellemzői)		A lehetőségek közé javasoljuk bevenni: - folyógazdálkodás.	
5.3.2. Prioritások és célok			
5.3.3. A vidéki térségek fejlesztése		intézkedés: „...A víz, mint erőforrás egyenletes rendelkezésre állásának biztosítása: árvízkezelés, folyógazdálkodás, a Vásárhelyi Terv lehetőségeinek kiaknázása,...”	
5.3.4. A prioritások hatásainak ex-ante értékelése			

.....

Hajtúböszörményi Ifjúsági Természetvédő Kör

Kiegészítések:

(2.) Az agrár- és vidékfejlesztés célrendszerének kapcsolódása a nemzetgazdasági célokhoz (1. táblázat)

3. pont A Fenntartható fejlődés biztosítása:

(3.1.1.2.) Környezetbarát mezőgazdasági termelés, tájkép-megóvás, agrár környezetvédelem és a 3.1.1.3. Erdők gazdasági- ökológiai- és társadalmi szerepének megóvása.

Figyelembe kellene venni az erdők mellett a vizeket, fasorokat, erdősávokat is, hiszen ezeknek a kis kiterjedésük mellett legalább akkora szerepük van a fenti pontokban mint az erdőknek, és általában a nem környezetbarát mezőgazdasági termelés első áldozatai. Ezen kívül igen jelentősek és fontosak az oly sokszor emlegetett ökológiai hálózatok és folyók meglétében, fenntartásában, valamint gazdasági jelentőségüket sem lehet megkérdőjelezni.

(5.) Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program alprogramjai:

Alapvető hiányosság, hogy az egész programból, annak céljaiból és intézkedéseiből kimaradt a vadgazdálkodás fejlesztése.

Igaz, hogy sem a versenyképes alapanyag termeléshez, sem az élelmiszer feldolgozáshoz szorosan nem kapcsolható ágazat, de a vidékfejlesztésben mindenképp fontos szerepe lehet. Amennyiben a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás mellett szerepet kapott a halászat a vadgazdálkodás is megérdemelne egy-egy bekezdést.

Azért az 5.1-es pontban mert a vadgazdálkodás nem választható el sem a mezőgazdaságtól, sem az erdőgazdálkodástól, hiszen a vad e tevékenységek területeinek elválaszthatatlan része. Mindemellett a vadgazdálkodásnak legalább akkora, ha nem nagyobb jelentősége van, mint a halászatnak, különösen figyelembe véve azt hogy a vadgazdálkodással szemben (ami tulajdonképpen az ország területének igen nagy százalékán végezhető) a halászat csak kevés területet érint.

Természetes, hogy a vadgazdálkodás elsősorban nem alapanyag termelés, ezért ha nem is ebben a pontban, de mindenképp be kell illeszteni a programba.

(5.3) a vidéki térségek fejlesztése:

A természet védelme nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon, mert a programban pusztán „említés” szintjén szerepel.

Az alternatív lehetőségek kihasználásához (ökoturizmus, falusi turizmus) a természeti értékek védelme jelenti az egyik és talán a legfontosabb alappillért.

A természetvédelem, hazánk természeti értékei a jövőben, különösen az EU csatlakozás függvényében a fokozott figyelmet érdemelnek, és igen sok kiaknázatlan lehetőség van még a fenti területeken.

A természetvédelem egyik fontos és érzékeny kérdése a természetvédelmi területek fenntartható gazdálkodása. Mivel ezeken a területeken az élővilág és a természet védelme az elsődleges cél, de ugyanakkor fontos és sokszor szerves része a területeknek az itt folytatott erdő, mező, és gyepgazdálkodási tevékenység is, ezért célszerű lenne ezt a kérdést jobban részletezni, és talán külön pontban kezelni.

.....

Medgyasszay Péter, Független Ökológiai Központ

Az egy időben, nagyon rövid idő alatt véleményezendő terjedelmes anyag áttekintését a Független Ökológiai Központ (FÖK), korlátozott erőforrásaira való tekintettel csak áttekintő jelleggel tudta elvégezni, az érdemi, részletes vélemények szükségesek, azonban azok elkészítésére nem adott az egyeztetési folyamat lehetőséget.

A program túlzottan az agrárfejlesztésre koncentrált, a vidékfejlesztés komplex megközelítése háttérbe szorul.

Az élelmiszer-termelés mellett nem hangsúlyozza az energetikai célú termelés, valamint a melléktermék hasznosítás (feldolgozás fejlesztés) lehetőségét.

A biomassa energetikai hasznosítását az erdészeti hasznosításban látja, ami természetvédelmileg megkérdőjelezhető. Az energiaerdők, valamint a mezőgazdasági hulladékok energetikai célú hasznosítása (termékfejlesztés után) a lombos erdők túlzott használatát előzhetik meg.

.....

Csathó Tibor (Környezetgazdálkodási agrármérnök, szaktanácsadó), Életfa Környezetvédő Szövetség

Fontos a bio-termelési rendszerek támogatása, ezeknek prioritást kell kapniuk az NFT-ben.

A SAPARD csak a szarvasmarha-sertés-baromfi ágazatokat támogatja az állattenyésztésben. Az AVOP-ban ezt ki kellene terjeszteni juh és egyéb állattenyésztési rendszerekre is. Meg kellene oldani a trágyakezelés EU-konform, környezetbarát technológiáinak támogatását is.

Az eddigi támogatási rendszerek is bizonyítják, hogy az utólagos finanszírozás, megfelelő hitel-támogatás nélkül és ekkora önerő mellett nem sikeres (saját erő <-> saját forrás), engedélyezni kell a hitel-támogatást is, esetleg kedvezményes hitel-lehetőségeket kell teremteni a pályázók számára.

Vidékfejlesztés túl kis részt kapott a mezőgazdasági támogatások javára (800-ból csak 60 milliárd), ezt növelni kellene.

A hátrányos régiók felzárkóztatását meg kellene oldani, mert amíg egy ROP van, erre nem túl sok a lehetőség.

Biogazdálkodás. A LOW-INPUT termelési rendszerek támogatása a fejletlenebb észak-magyarországi régióban *(különösen, hogy intenzív termelésre alkalmas területei gyakorlatilag nincsenek)* nagyon kedvező és a természet oldaláról is fenntartható irányokat nyitna meg. A biotermelést támogatni kellene az állattenyésztésben-növénytermesztésben és az élelmiszer-feldolgozásban is. Támogatni kellene a piacra jutást is, mivel az ilyen termékek Magyarországon még nem népszerűek, de Európában maximálisan keresettek. Javasoltam hogy a többi intézkedés mellé a biotermesztés támogatása is kerüljön fel, ha nem is prioritás, de intézkedés szinten. A három legfontosabb terület a vidék érvényesülésében a biotermesztés, tájspecifikus termékek (hungarikumok) és az idegenforgalom.

Az ISO, HCCP szabványokra való áttérés-felkészítés támogatása szükséges lenne, már az OP-k előtt is, pl. a VFC-ben, mert az EU-ban ezek kötelezőek, míg nálunk még alig alkalmazottak. Az áttérésre csak 3 év áll rendelkezésre, ezután gyakorlatilag kötelezőek.

A másfél óra kevés volt a program teljes átbeszélésére, az internetes fórum lehetősége pedig nem mindenki számára "kifizetődő". Az idő igen rövid, a teljes konszenzus kialakítása minden téren lehetetlen, ehhez évek kellenének.

.....

Uray Zsolt, Észak-Magyarországi Vízügyi Igazgatóság

Hiányolja a programból a síkvidéki belvízveszély elhárításának kezelését. Annak ellenére, hogy ez jelentős gond az Alföldön, nem szerepel sem az Agrár, sem a Környezetvédelmi Infrastruktúra Operatív Programban.

A vízgyűjtő-gazdálkodás és a jelenlegi területi alapon szerveződött vízügyi igazgatóságok együttes működése átfedéseket jelent majd.

.....

Bércecs Viktória, Noé Bárkája

Vízbázis - vidékfejlesztés- **csatornázás- a kistelepülések** kapcsán az alternatív megoldásokat kell keresni. A kistelepülések esetében azért nem pályáznak az önkormányzatok alternatív megoldásokra, mert nincsenek technológiai ismereteik. A tanácsadó irodákon keresztül kellene ezt a tudást erősíteni.

.....

Tóth János , Kolónia Önkormányzat Egyesület Budapest

Kérdéses, hogy pár év alatt ezt a nagy anyagot miként lehet úgy megközelíteni, hogy az maradandó változást, eredményt hozzon. Pl. **mezőgazdaságon** a feltört ugar, amit agyon fertőztünk műtrágyákkal, aztán hogy azt visszaadjuk a természetnek, nyoma sincs az anyagban.

A károsnak bizonyuló műtrágyákat és tápokot hogy, mennyi év alatt, milyen költséggel váltjuk ki? A műtrágyázással tönkretett **talajvizek** kezelésére nem látszik egyértelmű terv.

Energia felhasználás kapcsán említi: A célkutatás mellett mindig vannak mellékeredmények, amiket máshol jól fel lehetne használni. A tudás alapú társadalom kidolgozásában nagy segítség lenne, ha ezeket tervszerűen gyűjtenék egy adatbázisba. Meg kellene keresni az összes tudományos kutatóintézetet.

.....

Bojtos Ferenc, CSEMETE Szeged

Agrárium: **a tíz célterületből csak hetet dolgoztak ki**, a maradék három programpontra dolgozása is célszerű lenne, mert olyan területeket fednek le, amelyek más forrásból nem biztos, hogy fedezhetőek. Ezek pl. a környezetileg érzékeny területek esetében az agrár technológiaváltások, állattartó telepi technológia váltások esetében pont akkora lenne a szükséges pénzösszeg, ami a kohéziós alaphoz **pályázható összegekhez képest túl kicsi, más alapokhoz képest túl nagy**. Egy állattartó telepnél a hígtrágya kezelés technológiaváltás 50-800 M Ft közé esik, pont olyan költségtartomány, ami az egyikhez kicsi, a másikhoz nagy.